आच्छिनत्ति च रत्नानि विविधान्यपकारिणां। श्रियं ददाति कस्मैचित् कस्माच्चिदपकर्षति। २५८०
तदा वैश्रवणो राजल्लोके भवति भूमिपः। नास्यापवादे स्थातव्यं दक्षेणाक्लिष्टकर्म्मणा।
धर्म्ममाकाङ्क्षता लोकमीश्वरस्यानुसूयता। न हि राज्ञः प्रतीपानि कुर्व्वन् सुखमवाप्नुयात्।
पुत्रो भ्राता वयस्यो वा यद्यप्यात्मसमो भवेत्। कुर्य्यात् क्षणगतिः शेषं ज्वलितोऽनिलसारथिः।
न तु राजाभिपन्नस्य शेषं क्वचन विद्यते। तस्य सर्व्वाणि रत्न्याणि दूरतः परिवर्ज्जयेत्।
मृत्योरिव जुगुप्सेत राजस्वहरणान्नरः। नश्येदभिमृषन् सद्यो मृगः कूटमिव स्पृशन्। २५८५
आत्मस्वमिव रक्षेत राजस्वमिह बुद्धिमान्। महान्तं नरकं घोरमप्रतिष्ठमचेतनं।
पतन्ति चिररात्राय राजवित्तापहारिणः। राजा भोजो विराट् सम्राट् क्षत्रियो भूपतिर्नृपः।
य एभिस्तूयते शब्दैः कस्तं नार्च्चितुमर्हति। तस्माद्बुभूषुर्नियतो जितात्मा नियतेन्द्रियः।
मेधावी स्मृतिमान्दक्षः संश्रयेत महीपतिं। कृतज्ञं प्राज्ञमक्षुद्रं दृढभक्तिं जितेन्द्रियं।
धर्म्मनित्यं स्थितं नीत्यां मन्त्रिणं पूजयेन्नृपः। दृढभक्तिं कृतप्रज्ञं धर्म्मज्ञं संयतेन्द्रियं। २५९०
शूरमक्षुद्रकर्म्माणं निषिद्धजनमाश्रयेत्।
प्रज्ञा प्रगल्भं कुरुते मनुष्यं राजा कृशान् वै कुरुते मनुष्यान्। राजाभिपन्नस्य कुतः सुखानि राजाऽभ्युपेतं सुखिनं करोति।
राजा प्रजानां हृदयं गरीयो गतिः प्रतिष्ठा सुखमुत्तमञ्च। समाश्रिता लोकमिमं परञ्च जयन्ति सम्यक् पुरुषा नरेन्द्र।
नराधिपश्चाप्यनुशिष्य मेदिनीं दमेन सत्येन च सौहृदेन। महद्भिरिष्ट्वा क्रतुभिर्म्महायशास्त्रिविष्टपे स्थानमुपैति शाश्वतं।
स एवमुक्तोऽङ्गिरसा कौशल्यो राजसत्तमः। प्रयत्नात् कृतवान् वीरः प्रजानां परिपालनं। २५९५
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि राजधर्म्मानुशासनपर्व्वणि अङ्गिरोवाक्ये अष्टषष्टोऽध्यायः ॥ ६८ ॥
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ पार्थिवेन विशेषेण किं कार्य्यमवशिष्यते। कथं रक्ष्यो जनपदः कथं जेयाश्च शत्रवः।
कथं चारं प्रयुञ्जीत वर्णान् विश्वासयेत् कथं। कथं भृत्यान् कथं दारान् कथं पुत्रांश्च भारत।
॥ भीष्म उवाच ॥ राजवृत्तं महाराज शृणुष्वावहितोऽखिलं। यत् कार्य्यं पार्थिवेनादौ पार्थिवप्रकृतेन वा।
आत्मा जेयः सदा राज्ञा ततो जेयाश्च शत्रवः। अजितात्मा नरपतिर्विजयेत कथं रिपून्।
एतावानात्मविजयः पञ्चवर्गविनिग्रहः। जितेन्द्रियो नरपतिर्बाधितुं शक्नुयादरीन्। २६००
न्यसेत गुल्मान् दुर्गेषु सन्धौ च कुरुनन्दन। नगरोपवने चैव पुरोद्यानेषु चैव ह।
संस्थानेषु च सर्व्वेषु पुरेषु नगरेषु च। मध्ये च नरशार्दूल तथा राजनिवेशने।
प्रणिधींश्च ततः कुर्य्याज्जडान्धबधिराकृतीन्। पुंसः परीक्षितान् प्राज्ञान् क्षुत्पिपासाश्रमक्षमान्।
अमात्येषु च सर्व्वेषु मित्रेषु विविधेषु च। पुत्रेषु च महाराज प्रणिदध्यात् समाहितः।
पुरे जनपदे चैव तथा सामन्तराजसु। यथा न विद्युरन्योन्यं प्रणिधेयास्तथा हि ते। २६०५
चारांश्च विद्यात् प्रहितान् परेण भरतर्षभ। आपणेषु विहारेषु समाजेषु च भिक्षुषु।
आरामेषु तथोद्याने पण्डितानां समागमे। देशेषु चत्वरे चैव सभास्वावसथेषु च।